

Vieren op school

Oriënterende vragen ter reflectie

Bij de [pedagogische begeleiding identiteit en pastoraal in je regio](#) vind je desgewenst ondersteuning bij deze reflectie en/of de opvolging ervan.

1 De vanzelfsprekendheid voorbij ...

Een leerkracht die pakweg 40 jaar geleden begon op een katholieke school, hoefde helemaal niet te vragen: wat moet ik dan doen? Dat wist je gewoon. Je begon 's morgens met het gebed, er waren godsdienstlessen, men volgde de katholieke feestdagen. Je ging met de leerlingen naar de kerk en bereidde hen in de basisschool voor op de eerste communie en het vormsel. Allemaal heel evident in de verzuiling die onze westerse samenleving toen kenmerkte. Je persoonlijke identiteit werd als vanzelfsprekend verondersteld samen te vallen met je professionele identiteit en nog meer met de institutionele identiteit.

Nu leven we in een heel andere context en is het cruciaal om er over na te denken: wat kunnen we eigenlijk betekenen als katholieke school in onze diverse samenleving van vandaag? Een vraag die men 40 jaar geleden niet moest stellen.

Ook onze scholen zijn gekenmerkt door een grote pluraliteit en diversiteit. De secularisering is binnengedrongen in alle levensdomeinen en bij alle partners in het onderwijs. Dat vormt een boeiende uitdaging voor ieder van ons. Het is dan ook belangrijk om jullie te helpen om het gesprek hierover op gang te brengen. Wat betekent het voor ons dat we in een katholieke school werken? Wat willen we laten zien en hoe willen we dat doen? Waar willen we voor (blijven) gaan? En vanuit welke inspiratie willen we kwaliteitsvol onderwijs (blijven) aanbieden? De één zal dat beter kunnen dan de ander, maar de zoektocht en die gesprekken zijn relevant voor iedereen. Dat is niet altijd vanzelfsprekend ...

2 Vieren in een katholieke dialoogschool

In de diversiteit en pluraliteit, zo schrijft Boeve (2019)¹, moeten we durven in het verschil gaan staan. In de katholieke dialoogschool gaan we het verschil niet uit de weg, maar tonen we ook duidelijk wie we zijn.

Deze tekst gaat over vieren als onderdeel van wat een goede pastoraal op school kan betekenen. In *Liefde in tijden van katholieke dialoogschool*² vinden we hierover een bijdrage van Jürgen Mettepenningen.

Het doel van pastoraal op school is kennismaken met het christelijk geloven, de christelijke inspiratie voeding geven, kansen tot beleving geven en de inspiratie voel-, zicht- en tastbaar maken. Heel wat pastorale groepen zijn zoekende in de verander(en)de schoolcontext van vandaag en in de relatie tussen identiteit, het vak RKG en pastoraal. Deze drie dimensies zijn wel te onderscheiden maar niet te scheiden.

In de toenemende diversiteit is pastoraal vieren op school niet meer vanzelfsprekend. Daarom beperken vele groepen zich in hoofdzaak tot acties, die dikwijls andere, bredere initiatieven omarmen (o.a. Amnesty International, Broederlijk Delen, Damiaan Vandaag, Fair Trade, Missio, Rikolto, De Warmste Week, Wereldwinkels, Welzijnszorg ...). Hoe kan vieren op school een kans zijn om dit sociaal engagement bewust te koppelen aan onze inspiratie als katholieke dialoogschool?

Deze bijdrage wil ingaan op het waarom, het hoe en het wat. Ze wil een bijdrage leveren aan pastoraal inspirerende teams (PIT) op school die willen vieren. De haalbaarheid is een uitdaging voor elke groep.

¹Boeve, L. (2019). *Het evangelie volgens Lieven Boeve*. Leuven: Lannoo Campus.

²Boeve, L., Mettepenningen, J. & Pollefeyt, D. (2017). *Liefde in tijden van Katholieke Dialoogschool*. Antwerpen: Halewijn. Blz. 59-73.

Digitale publicatie: <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/katholieke-dialoogschool/aan-de-slag/publicatie-liefde-in-tijden-van-katholieke-dialoogschool>

3 Kwaliteitsbewaking van een evenwichtige viering

3.1 Vraagstelling en afstemming (waarom en wat?)

3.1.1 De situatie op school

We stellen de vraag duidelijk, we stemmen af op de schoolse situatie, we ontwerpen een aanpak, we realiseren die aanpak en we evalueren die.

Wanneer je als school wil nadenken over vieren moet je vooraf een aantal vragen stellen:

- Heb je een zicht op alle pastorale initiatieven en hoe evalueer je ze?
- Is dat pastoraal werkplan verankerd in het schoolbeleid?
- Wie is betrokken en wat is ieders specifieke verantwoordelijkheid?
- Werk je met een jaarthema? En hoe is dat ingepland in jullie bredere schoolwerking?
- Wat zijn jullie bronnen, waar halen jullie inspiratie?
- ...

3.1.2 Wat is vieren?³

We onderscheiden drie basistypes waarvan de laatste twee specifiek zijn voor onze christelijke traditie.

Bezinningen zijn gelegenheden om samen te komen rond zinvolle teksten, liederen of symbolen bij bepaalde gelegenheden die het schoolleven markeren. Het is een vrijere vorm van vieren, er is geen vastgelegde structuur en iedereen kan voorgaan.

Gebedsvieringen zijn liturgische vieringen volgens bepaalde afspraken. Ze vertrekken van een Bijbeltekst en de deelnemers worden uitgenodigd tot bidden. Ze bevatten een aantal vaste elementen. Voorgangers getuigen van hun eigen geloof.

Eucharistievieringen en andere sacramentele vieringen zijn gebonden aan vaste voorschriften en de voorganger is een erkende bedienaar.

Stem dus vooraf goed af voor welk type je kiest en hoe dat past in de werking (jaarthema, liturgisch jaar) van de school.

³ Stienaers, P. 1 Pinxten, J.P. (2001). *Viering en bezinning op school*. Leuven-Apeldoorn: Garant.

3.2 Ontwerpen van de viering

Bijgevoegde vragenlijst helpt je bij het stellen van relevante vragen als je een viering wil ontwerpen.

Ze gaan over het **hoe** en over de vertaling van **waarom** en **wat**.

Figuur: de *Golden Circle* van *Simon Sinek*

3.3 Realiseren en evalueren

Na een viering is het aangewezen te reflecteren en te borgen wat goed is of te bekijken wat anders kan. Ook hier kan de vragenlijst een leidraad zijn om na te gaan in welke mate de doelen bereikt werden of hoe het beter kan.

4 Vragenlijst

4.1 Wat vier je en waarom?

Heb je al eens aan deze vieringen gedacht?

- Start schooljaar
- Boekentaszegening
- Week- of maandopeningen en/of week- of maandsluitingen
- Herdenkingsviering
- Advent en Kerstmis, veertigdagentijd en Pasen, Pinksteren, Allerheiligen, Maria ... (ritme van kerkelijk jaar)
- Patroonheilige of inspiratiefiguur van de school
- 100 dagen, afscheid 6de leerjaar, ...
- Afsluiten schooljaar
- Opening nieuwe schoollocatie
- Zee-, boerderij-, kasteel- of bosklassen: verdiepingsmoment, bezinningsmoment
- ...

Maar ook aan deze?

- Is er een aanbod voor een groep op de school die mogelijk verlangt naar een inspiratiemoment met een uitdrukkelijk religieus (sacramenteel) karakter?
- Is er een afzonderlijk aanbod voor de personeelsleden, zonder dat hierbij leerlingen aanwezig zijn?
- Hoe kan je via 'vieren op school' aandacht hebben voor een gedifferentieerde pastoraal?

4.1.1 Vanuit welk perspectief vier je?

- Voor welke viering kiezen we?
- Een reeds bestaande vorm (gebedsviering of eucharistie - met in beide gevallen een (grotendeels) vastgelegde structuur) of een 'viering die je voor de gelegenheid samenstelt'?
- Indien we kiezen voor een gebedsviering of een eucharistie: respecteren we dan 'de structuur' van een dergelijke viering? (zie verder in dit document)
- Is het mogelijk/wenselijk/haalbaar om tegelijkertijd meerdere soorten van vieringen te laten doorgaan, rekening houdend met de schoolpopulatie?

4.1.2 Thema / onderwerp

Welk thema/onderwerp staat centraal in de viering?

Het afbakenen ervan maakt het gericht zoeken naar verhalen, liederen, werkvormen, beelden, makkelijker en zorgt ervoor dat van bij aanvang het thema en het inspiratieverhaal aan elkaar gekoppeld worden.

4.1.3 Tijdstip

- Wanneer vier je: tijdstip (meest ideale moment - tijdens of buiten de uren?)
- Kerkelijk jaar
- Eigen gekozen momenten per school (begin schooljaar, week- en/of maandopeningen, feest van de stichter, ...) Het schoolleven vieren?
- Algemene vieringen op het ritme van de dag?
- Rituelen bij aanvang en/of afsluiten van de dag, bij de maaltijd?
- Feesten van andere godsdiensten en levensbeschouwingen: wel aandacht aan geven, niet samen vieren!

4.2 Met wie vier je?

- Leerlingen, ouders, personeel, bestuurders
- Verplicht of vrijwillig
- Méérwaardezoeker
- Mono- of interreligieus
- ...

4.2.1 Hoe wordt de doelgroep van de aanwezigen op de viering voorbereid?

- Weet men naar welke 'soort' viering men gaat?
- Bij welke gelegenheid de viering gaat plaatsvinden?
- Is er een voorafgaande (schriftelijke) duiding van de inhoud en het verloop van de viering?
- Geef aan de leerlingen ook voorafgaandelijk duiding wat betreft 'kerketiquette'. (Best niet door de effectieve voorganger.)
- Is er voldoende nagedacht over een actieve - diverse - deelname van de aanwezigen; niet alle aanwezigen 'moeten' iets doen (komt de viering niet ten goede)
- Hoe creëer je ruimte voor verschillende vormen van participatie?

- Is er gedurende de viering een duidelijke oproep, zending, aanzet tot doorwerking en nabespreking?
- Is er een appel in de viering tot duurzaam engagement? Welke boodschap willen we met de viering meegeven?

4.2.2 Participatie van leerlingen?

- Vieren: een gebeuren niet alleen voor kinderen en jongeren, maar ook met én door kinderen en jongeren.
- Hoe worden kinderen en jongeren (& collega's) heel concreet betrokken in de voorbereiding en tijdens de 'uitvoering' van de viering?

4.2.3 Deelnemen of aanwezig zijn?

- Is het nodig om een 'waardig alternatief' te voorzien voor hen die niet (kunnen) deelnemen aan de viering?
- Kies je als school om de aanwezigheid bij een viering niet te verplichten? En voorzien we een waardig alternatief voor hen die niet wensen deel te nemen?

4.3 Waar vier je?

- Is er op school een kapel of stille ruimte ter beschikking voorhanden?
- Maak je gebruik van een kapel of kerkgebouw in de buurt van de school?
- Zijn de hierboven vernoemde plaatsen niet mogelijk, dan kan je kiezen om de aula, eet- of turnzaal aan te passen tot een zo goed mogelijk geschikte ruimte voor stilte en bezinning, gebed en viering.
- Hoe zullen we de ruimte 'aankleden' en zorgen voor 'de juiste sfeer'?
- Houden we bij dit alles voldoende 'de sacraliteit' voor ogen?
- Welke elementen zijn altijd aanwezig (Bijbel, licht, Jezusafbeelding of kruisbeeld, Mariabeeld,...)? Zie lijst per soort viering . Zie bij soorten vieringen verder in dit document.
- Ademt het decor/de opstelling de viering uit, zonder de authenticiteit van de ruimte 'kapot' te maken?
- Is er 'nood' aan elementen uit andere levensbeschouwingen?
- Zijn alle ondersteunende middelen zo optimaal mogelijk aanwezig en aanwendbaar: verwarming, geluid, projectiemogelijkheden, klankweergave...?

4.4 Project katholieke dialoogschool

- Hoe ondersteunt de viering het project van de katholieke dialoogschool?
- Hoe draagt ze de katholieke dialoogschool uit?
- Is er ruimte voor (interreligieuze) dialoog en verbinding ?
- Hoe brengen we de christelijke stem en inspiratie binnen?

4.4.1 Vieren en pastoraal

Hoe vormen we gemeenschap met de mensen uit de klas, de school(-gemeenschap), het korps ...
Rond welk gemeenschappelijk Woord - beeld - teken worden mensen samengebracht?

- Hoe komen de vier pijlers van pastoraal (vieren, gemeenschap vormen, dienstbaarheid en verkondigen) aan bod in de viering?
- Zijn deze in een evenwichtige verhouding aanwezig?
- Gaat er vanuit de viering een engagement en zending uit naar de bredere pastoraal?

4.4.2 Taal

- Welke taal hanteren we?
- Wordt de aanwezige geraakt in hart, hoofd, handen en ziel?
- Is het taalgebruik toegankelijk voor de doelgroep?
- Is de viering niet té verbaal?
- Integreer je beeldtaal en kunst? Hoe doe je dat?

4.4.3 Inspiratieverhaal

Welk inspiratieverhaal (een Bijbelverhaal, goed bindend verhaal of hierbij aansluitend een verhaal uit een andere Godsdienst/ levensovertuiging) staat centraal in de viering? Hangt dit niet af van welk soort viering het is? Kan ook Bijbelverhaal en ander verhaal.

Lezen we het gekozen verhaal voor uit het bronnenboek?

Krijgt het een passende plaats opstelling tijdens de viering?

Een sterk en verbindend goed bindend verhaal/Bijbelverhaal is het hart van de viering, het maakt dat je je kan inleven in het thema, het biedt de ruimte die nodig is om iedere deelnemer zich thuis te laten voelen.

Het schept ruimte voor eigen emotie en sluit het best aan bij de eigen ervaringen.

Een verhaal kan aanwijzingen geven voor de keuze van een beeld of symbool.

Bij een verhaal hoort een boeiende en beeldende verteller, die door zijn of haar manier van vertellen, kijken en bewegen het verhaal belichaamt, waardoor het verhaal nog meer opengaat voor de kinderen/jongeren/iedereen die meeviort.

4.5 Opbouw van een viering

4.5.1 Hoe bouw je een eucharistieviering op?

Essentiële elementen voor een eucharistieviering

- De eucharistie is de **bron** én het **hoogtepunt** voor de christen.
- De eucharistie is opgebouwd met een **woorddienst** en **tafel dienst**.
- In de woorddienst staat de **Bijbel** en de **homilie** centraal.
- In de tafeldienst met brood en wijn **gedenken** we telkens weer het **lijden, de dood en de opstanding van Jezus**.
- De opbouw van de eucharistie wordt sterk bepaald door de traditie, is gebonden aan een vaste structuur en kent vaste rituelen.
- De voorganger is de priester, in samenwerking met een diaken, pastor, parochie assistent, gebedsleid(st)er, leerkracht.

4.5.2 Hoe bouw je een gebedsviering op?

Essentiële elementen voor een gebedsviering

- **Kruisteken** - openings- en afsluitingsritueel
- **Lezing uit de Bijbel** (of uit een inspiratieboek van andere godsdienst(en) en religieuze tradities of een bindend verhaal of spiegelverhaal).
- Moment van **stilte** en een uitnodiging tot '**meditatie**'.
- Dit kan op vele manieren. Stilte is méér dan leegte, ze creëert een opening tot concentratie, tot verinnerlijking en verdieping.

- Uit stilte kan gebed ontstaan. De bedoeling van meditatie is om tot rust te komen, de aandacht te verscherpen en innerlijke vrede te vinden. Een goed gekozen focuspunt via beeld of icoon of een repetitief refrein dat als mantra wordt gebruikt kunnen hierbij ondersteunend werken.
- Een (**kern**)gebed uit de christelijke (en andere) traditie(s).

- Denken we aan de interlevensbeschouwelijke invalshoek?
- Hebben we bij het stellen van rituele handelingen en bij het bidden oog en oor voor een inbreng vanuit de verschillende aanwezige gebedstradities onder de kinderen/ jongeren?

4.5.3 Hoe bouw je een bezinningsmoment op?

Bezinnen of vieren in een vrije vorm, hoe doe je dat?

Besteden we aandacht aan het passend inbouwen van volgende elementen?

- Goed gekozen **teksten** die de juiste inhoud binnenbrengen in een viering (woorden om te beluisteren in goede afwisseling met woorden om in de mond te nemen).
- **Beeldende kunst** als noodzakelijk en waardevol ingrediënt om het onzegbare uit te drukken.
- **Muziek** als uitdrukkingvorm van de verbondenheid tussen God en zijn volk. In dit kader neemt **samenzang** een unieke plaats in.
- **Beeldgebruik** ontsluit de boodschap van een viering op een andere, vaak meer toegankelijke wijze.
- **Rituelen** zijn symboolhandelingen die verbinding tot stand brengen. Niet het 'begrijpen' van de handeling hoeft noodzakelijk centraal te staan, maar het collectieve besef van een intense gemeenschappelijke ervaring.
- **Getuigenis**: "De moderne mens luistert makkelijker naar getuigen dan naar leerkrachten, en als hij toch luistert naar leerkrachten, dan is het omdat zij getuigen zijn." (Paulus VI, Evangelii Nuntiandi, 1975) Getuigen heeft niet tot doel om te willen bekeren of te willen beleren, dan wel om vanuit de rijkdom van de eigen ervaring wijsheid en inspiratie aan te reiken. Hét doorslaggevende criterium bij getuigen is authenticiteit.
- Ruimte voor **dialogoog, uitwisseling en gesprek**: hoewel een viering nooit een praatbarak kan en mag worden. Een gestructureerde vorm hiervan is bv. het schrijfgesprek. Dialoog met God noemen we gebed. Dit kan in en vanuit alle toonaarden.

5 Visietekst en achtergrondmateriaal rond vieren op school

5.1 Beleidstekst bisdom Antwerpen

BONNY, J. (2017). *Vieren op school*. Antwerpen: bisdom Antwerpen. [Digitale versie](#) te raadplegen op kerknet.be.

5.2 Achtergrondmateriaal

- DEPRE, R. (2020). *(Liturgie) vieren op een katholieke dialoogschool (werkdocument)*. Brugge: Katholiek Onderwijs regio West - Vlaanderen | vicariaat voor onderwijs bisdom Brugge. Meer info: rik.depre@katholiekonderwijs.vlaanderen.
- Werken aan katholieke dialoogschool: eucharistie op school.
Surf naar <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/katholieke-dialoogschool/aan-de-slag/werken-aan-katholieke-dialoogschool-eucharistie>
- 4ingen - Liturgische vieringen: surf naar <https://www.kuleuven.be/thomas/pastoraal/vieringen/>

